

ПИТАННЯ ЛЕКСИКОЛОГІЇ, ДЕРИВАТОЛОГІЇ, ГРАМАТИКИ ТА ІСТОРІЇ МОВИ

УДК 81.373.611

Лілія Невідомська (Тернопіль)

КОНЦЕПЦІЯ ІМПЛІКАТУР Г. П. ГРАЙСА ТА МОВОЗНАВЧІ ПРОБЛЕМИ ІМПЛІЦИТНОСТІ

У статті розглянуто основні положення теорії імплікатур англійського філософа Г. П. Грайса, важливі для лінгвістичного осмислення категорії імпліцитності. Розкрито взаємозалежність понять «імплікатура», «імплікація» та «імпліцитність» у їх мовознавчому трактуванні.

Ключові слова: Г. П. Грайс, комунікативна імплікатура, імпліцитність, імплікація.

Когнітивний підхід, що спрямований на з'ясування особливостей організації людського знання, участі мови та мислення в цьому процесі, висвітлює широке коло проблем, які пов'язані з філософським, логічним і лінгвістичним дослідженням вербальної комунікації. Зокрема, перетин такого міжгалузевого розгляду семантики комунікативних одиниць виявляє необхідність комплексного вивчення тих смислових фрагментів, що приховані в реальних висловленнях і виводяться з їх експліцитно вираженого змісту. Інакше кажучи, йдеться про імпліцитність, певні аспекти логічного трактування якої ми вже простежили в спеціальній публікації [Невідомська]. Мета цієї статті полягає в тому, щоб розкрити вагомість концепції імплікатур Г. П. Грайса для розуміння сутності імпліцитності як лінгвістичної категорії.

Поняття «імплікатура», яким активно послуговуються сучасні мовознавці, згаданий учений запровадив у 1975 р. в праці «Логіка та мовне спілкування» [Грайс]. У ній автор, зважаючи лише на окремі

моменти, що стосуються специфіки формальної (логічної) та природної мов, простежує ті чинники, які впливають на виникнення комунікативних імплікатур. М. Кронгауз, розглядаючи принцип кооперації та постулати, сформульовані Г. П. Грайсом, зазначає, що цей представник оксфордської школи лінгвістичної філософії «запропонував нову концепцію прагматики й описав співвідношення семантики та прагматики в мовленнєвому спілкуванні» [Кронгауз: 45; 354-358]. Узагальнюючи концепції, згруповані навколо теорії імплікатур Г. П. Грайса та виявляючи її «суб'єктивістські корені», Л. Безугла висвітлює деякі положення вказаної роботи англійського вченого [Безугла 2005: 14]. Так, дослідниця наголошує на тому, що в основі теорії імплікатур Г. П. Грайса лежить створена ним раніше теорія «суб'єктивного значення». На думку Л. Безуглої, «саме завдяки цьому суб'єктивному (non-natural) значенню мовцеві вдається передати адресату більший смисл, ніж передбачає буквальне значення висловленого» [Безугла 2005: 14]. Ця авторка також привертає увагу до певної ревізії принципу кооперації та постулатів Г. П. Грайса, а також до закидів щодо недостатності теорії імплікатур для пояснення усієї різноманітності непрямих мовленнєвих актів. Стосовно останнього дослідниця слушно зауважує, що Грайсова теорія пояснює не стільки самі непрямі акти, скільки функціонування імпліцитних пропозиційних смислів. Тобто йдеться про таке пропозиційне переосмислення, яке може виявляти себе «в мовленнєвих актах будь-якого іллокутивного типу, які містять пропозицію» [Безугла 2005: 17]. З іншого боку, Л. Безугла вказує на дещо нечітку форму викладу Г. П. Грайсом своєї теорії та на деяку суперечливість пропонованих ним критеріїв розмежування двох видів імплікатури, як-от: «conversational implicature» (у перекладах – конверзаційна, комунікативна, розмовна, імплікатура спілкування, імплікатура дискурсу) та «conventional implicature» (конвенційна) імплікатура [Безугла 2005: 15]. Акцентуючи особливу значущість методологічного впливу концепції англійського філософа на розвиток сучасного мовознавства, Л. Безугла зауважує, що «в зарубіжній германістиці теорія імплікатур оцінюється як одне з найбільших відкриттів 20-го століття», натомість у вітчизняних лінгвістичних дослідженнях її розкриття не є достатнім, що подекуди призводить «до невиправданої вільності у використанні термінів Грайса» [Безугла 2005: 14].

Такий висновок спонукує детальніше розглянути згадану працю вченого, тому що поняття «імплікатура» стосується імпліцитного вираження інформації. І хоча Г. П. Грайс не вживає терміна «імпліцитність», викладені в його статті положення є важливими для лінгвістичного осмислення відповідного явища, притаманного мовному спілкуванню.

Грайсова теорія імплікатур ґрунтується на відомому «принципі кооперації», який впливає з того, що діалог являє собою особливу «сумісну діяльність учасників, кожний із яких певною мірою визнає спільну для них обох мету» [Грайс: 4-5]. Реалізації вказаного принципу сприяють конкретні постулати, об'єднані в такі комунікативні категорії, як: 1) кількість (висловлення не повинне містити ні менше, ні більше інформації, ніж потрібно); 2) якість (воно має бути істинним); 3) відношення (йдеться про релевантність, тобто неухильність від теми розмови); 4) спосіб (необхідно висловлюватися ясно, уникаючи незрозумілості та неоднозначності, а також бути стислим, організованим). Суб'єкт мовлення може дотримуватися постулатів чи ухилятися від них і навіть ненавмисно чи демонстративно порушувати їх. Тому слухач стикається з «проблемою: як можна узгодити слова й дії мовця з припущенням про те, що він дотримується глобального Принципу Кооперації?» [Грайс: 8]. Як стверджує дослідник, саме така «ситуація звичайно породжує комунікативну імплікатуру, коли комунікативна імплікатура породжується таким чином, я говоритиму, що постулат експлуатується» [Грайс:8].

Запроваджуючи термін-іменник «імплікатура», вчений співвідносить його з дієсловом «імплікувати», англійський відповідник якого, на думку Л. Безуглої, не завжди адекватно інтерпретують в іншомовних перекладах статті Г. П. Грайса. Покликаючись передовсім на німецькомовні праці, дослідниця вважає, що він «уводить нові терміни: для імпліцитної пропозиції – «імплікатура» (*implicature*), для процесу створення й виведення цієї пропозиції – «імплікувати» (*to implicate*) [рос. «импликатировать» – Л. Н.], щоб наголосити на їх відмінності від логічних понять «імплікація» (*implication*) й «імплікувати» (*to imply*) [рос. «имплицировать» – Л. Н.], які передбачають аналіз об'єктивних суджень, а не суб'єктивних (ментальних) операцій» [Безугла 2005: 15]. Додамо, що вказаній диференціації дієслів-термінів «импликатировать» – «имплицировать», відповідно співвідносних із «імплікатурою»

й «імплікацією», не сприяє поширений російськомовний переклад певного фрагмента Грайсової праці, а саме: «Я хотел бы ввести, в качестве специального термина, специальный глагол *имплицировать* (implicate) и относящиеся к нему существительные *импликатура* (implicature), т. е. *имплицирование, импликация* (implying), и *имплицат* (implicatum), т. е. то, что *имплицируется, имплицируемое* (what is implied)» [Грайс: 3]. У наведеному уривку доволі важко помітити тенденцію до послідовного розмежування імплікатури та імплікації. Навпаки, тут уточнення «*импликатура* (implicature), т. е. *имплицирование, импликация* (implying)» наштовхує на висновок про близькість термінів «імплікатура» й «імплікація» з наголосом на їх процесній семантиці.

Певні проблеми, пов'язані з подальшою лінгвістичною інтерпретацією поняття «імплікатура», спричиняє передовсім те, що сам Г. П. Грайс чітко не дефінує його. Він лише характеризує комунікативну імплікатуру: «Нехай хтось, сказавши (чи зробивши вигляд, що він сказав), що *p*, тим самим імплікував (=імплікував – Л. Н.), що *q*» [Грайс:8]. Далі вчений подає загальну схему такої імплікатури, деталізовану вказівками, які стосуються знання комунікантами постулатів кооперативного спілкування [Грайс: 9], Крім того, він зазначає: «Комунікативна імплікатура повинна бути вивідною, бо якщо наявність імплікатури осягається інтуїтивно, але не може бути логічно виведеною, то така імплікатура (якщо вона взагалі є) буде вважатися конвенційною, а не комунікативною» [Грайс: 9].

Для того, щоб продемонструвати, як дослідник застосовує висвітлені ним теоретичні положення, наведемо один із Грайсових прикладів, у яких всі постулати дотримані.

«А стоїть біля машини, явно нездатної рухатися; до нього наближається Б, і відбувається наступний обмін репліками:

А. У мене закінчився бензин.

Б. Тут за кутом є гараж.

(Коментар. Якщо б Б не вважав або хоча б не припускав можливості того, що гараж відкритий і що там можна купити бензин, він би порушив постулат релевантності; тим самим Б імплікує (=імплікує – Л. Н.), що гараж відкритий чи може бути відкритий і т. д.)» [Грайс: 9-10].

Спираючись на викладене, припускаємо, що Г. П. Грайс запровадив термін «імплікатура» не лише, як зауважує Л. Безугла, для позначення імпліцитної пропозиції. Таке розуміння, мабуть, не вичерпує змісту відповідного поняття. На наш погляд, комунікативну імплікатуру варто розглядати як базований на принципі кооперації дискурсний комплекс, який охоплює: 1) *сказане*, тобто те, що експлікують реальні висловлення, усні чи зафіксовані на письмі; 2) *імпліцитну пропозицію* (те, що мовець має на увазі, імплікує сказаним); 3) *мисленнєво-логічне виведення* цієї пропозиції реципієнтом, оперте на експліцитні значення мовних одиниць, а також на лінгвальний і позалінгвальний, контекст, мовленнєву ситуацію та ін.; 4) *виведені й сприйняті адресатом смисли*, імпліцитно виражені адресантом (саме їх, за Г. П. Грайсом, можна вважати реальними імплікатами).

З погляду інтерактивної моделі комунікації імпліцитна пропозиція, втілена у певні змістові (сміслові) пласти, виведені реципієнтом зі сказаного адресантом – це, хоч і обов'язковий, однак лише складник імплікатури як комплексної комунікативно-когнітивної єдності, характерної для вербального спілкування. Зрозуміло, що в прагматичній площині саме ця домислювана й певним чином продукована й інтерпретована інформація набуває особливої ваги. Ймовірно, саме тому у визначеннях імплікатури, пропонованих лінгвістами, домінує якраз цей результатний аспект.

Так, за І. Штерн, імплікатури мовленнєвого спілкування, або дискурсу, становлять собою «прагматичні компоненти змісту висловлювання, що виводяться слухачем з контексту мовленнєвого акту завдяки знанню комунікативних постулатів (або максимум мовного спілкування) – правил ведення кооперативного діалогу» [Штерн: 145].

Необхідно зазначити, що подібне стосується також й імплікації, зокрема в трактуванні її О. Селівановою. Розглядаючи імпліцитні фактори формування когнітивної карти дискурсу, дослідниця наводить чотири визначення імплікації: 1) комунікативне; 2) поширене в лінгвістиці тексту; 3) логічне; 4) уживане в прагматиці. Терміном «імплікація» в його комунікативному розумінні вона позначає «сукупність невербального інформаційного масиву, що опосередковує здійснення дискурсу й інтегрується з вербальним кодом тексту, у тому числі з тим, що з нього впливає» [Селіванова: 253]. У прагматиці, за О. Селівановою, імплікація – це «прихована невербальна інформація

умовиводу, який опосередковує перехід від одного висловлення до іншого при відсутності їх експліцитної зв'язності» [Селиванова: 254]. При цьому авторка пояснює, що для розмежування комунікативного і прагматичного тлумачень імплікації в першому випадку вона використовує «термін «імплікація», в другому – «імплікатура» як різновид імплікативних явищ у дискурсі, тексті». Додамо, що О. Селіванова різновидами дискурсної імплікації, крім імплікатур, визнає ще підтекст, фонові знання, диференційовані на пресупозиції, ситуативні знання та ін. [Селиванова: 254-255].

Л. Безугла, висвітлюючи проблеми організації непрямого дискурсу «як мисленнєво-комунікативної мовленнєвої діяльності комунікантів, зафіксованої в тексті імпліцитно, також оперує поняттям «прагматична імплікація», що охоплює «процес і продукт інтендованого імпліцитного вираження компонентів значення МА (мовленнєвого акту – Л. Н.)» [Безугла 2004: 70]. Аналізуючи різні імпліцитні смисли, які формуються на рівні пропозиції мовленнєвих актів, вона виділяє три типи прагматичних імплікацій: «імпліцитур – імпліцитні елементи вихідної пропозиції, пресупозиції – вивідні ретроспективні пропозиції та імплікатури – вивідні проспективні пропозиції» [Безуглая 2003б: 47]. На думку дослідниці, пов'язані з принципом економії мовних засобів імпліцитур (відповідний термін використовує К. Бах) та еліптовані змісти – це «приховані елементи частково семантизованих пропозицій, як правило дейктичних» [Безугла 2003а: 69]. Із наведених цитат випливає, що обидві згадані авторки вкладають у термін «імплікація» таку семантику, яка дає змогу охоплювати ним явище імплікатури. Правда, Л. Безугла в прагматичній імплікації вбачає не тільки продукт, але й процес певного імпліцитного вираження значеннєвих компонентів МА.

Хоча сучасні лінгвісти досить активно використовують термін «імплікація» для позначення певної вивідної інформації, він все-таки демонструє відчутну залежність від свого власне логічного наповнення. Йдеться про те, що імплікація – це насамперед «логічна операція, що зв'язує два висловлення в складне висловлення за допомогою логічної зв'язки, якій у звичайній мові значною мірою відповідає сполучник «якщо..., то...»: «Якщо А, то В» [Кондаков: 168]. Л. Брутян, висвітлюючи розуміння імплікації в класичній та некласичній логіках, наголошує на її тісному взаємовідношенні з певними мовними корелята-

ми [Брутян: 9]. Як стверджує вчений, різні види лінгвістичної імплікації, що відзначаються специфічними особливостями, спираються на «спільний механізм дії, який полягає в операції якщо-то і виявляє все імпліцитне» [Брутян: 43]. Погоджуючись із таким операційним розумінням імплікації, ми не поширюємо її на всі випадки осягнення імпліцитного. Для нас прийнятнішими є погляди М. Нікітіна, згідно з якими поняття «імпліцитність – невираженість, імплікація – мисленнєва операція», перетинаючись, «лежать у різних площинах». Причому імплікація, що «може бути вираженою (експліцитною) і явно, словесно невираженою (імпліцитною)», становить собою «важливий, але не єдиний мисленнєвий механізм формування імпліцитних смислів» [Никитин: 712]. Інакше кажучи, не завжди осмислення імпліцитної інформації, властивої мовним одиницям, обмежується застосуванням тільки цієї логічної операції.

У сучасному мовознавстві терміни «імплікатура» та «імплікація» вживаються зі значеннями, які подекуди є досить близькими. Ми ж схилиємося до думки про доцільність їх чіткішого лінгвістичного розмежування. При цьому для мовознавства, мабуть, не є пріоритетним те, що Г. П. Грайс, ймовірно, запровадив термін «імплікатура», щоб акцентувати його відмінність від логічного терміна «імплікація», який пов'язаний із аналізом об'єктивних суджень, а не суб'єктивних (ментальних) операцій. Адже в лінгвістиці, навпаки, розуміння імплікації як прихованого змістового продукту, наприклад художнього підтексту, стосується якраз сфери достатньо суб'єктивного осмислення імпліцитності. На сьогодні важливо узгодити різні власне мовознавчі дефініції обох указаних понять. Ми вживаємо термін «імплікація» передовсім для позначення задіяного в мовному спілкуванні мисленнєвого виведення з експліцитного змісту комунікативних одиниць прихованої в них інформації. Очевидно, що імплікація як спосіб вивідного осягнення реципієнтом імпліцитних смислів, закладених у висловленнях, є невіддільною від імплікатури.

Проблемним залишається використання згаданих раніше дієслівних термінолексем – «імплікувати» та «імплікувати». Вважаємо, що другий із них, структурно ближчий до терміна «імплікатура», варто було б уживати насамперед зі значенням «мати, виявляти здатність породжувати імпліцитний (прихований) зміст (смысл)», наприклад: «*висловлення імплікує*». Стосовно суб'єкта мовлення це дієслово

може означати «не говорити прямо, мати на думці, тобто імпліцитно (приховано) інформувати про щось», як-от: «*мовець (адресант) імплікує*». Поки що в українській мові подібну семантику виражає дієслово «імплікувати». Проте за умови поширення форми «імплікувати» й послідовного вживання терміна «імплікація» з окресленою операційною семантикою, пов'язане з ним дієслово «імплікувати» у відповідних контекстах могло б означати «виводити імпліцитну інформацію», наприклад: «*спієрозмовник (адресат) імплікує, що...*». Проте через неусталеність запропонованого терміновживання, ми не перенасичуємо наш виклад цими дієсловами, які виглядають досить зручними для окреслення взаємопов'язаних, але протилежних стосовно позицій адресанта й адресата процесів: відповідно імплікувати – породжувати імплікатури та імплікувати – мисленнево виводити їх. Повертаючись до висвітлення поглядів Г. П. Грайса, наголосимо ще на кількох моментах, важливих для теорії імпліцитності.

В інтерпретації дослідника поняття «імплікатура» зорієнтоване у сферу мовної прагматики. Він, зокрема, зауважує: «Я сформулював постулати таким чином, ніби метою мовленнєвого спілкування є максимально ефективна передача інформації; природно, це визначення надто вузьке, і вся побудова повинна бути узагальнена в застосуванні до таких загальних цілей, як вплив на інших людей, керування їх поведінкою тощо» [Грайс: 6]. Імпліцитність на сьогодні – це значною мірою сфера саме лінгвопрагматичного дослідження комунікативних одиниць. До цього привертає увагу М. Нікітін, зазначаючи: «Й імпліцитні значення висловлень – також предмет семантики, хоча функціонально тою мірою, якою вони використовуються як спосіб розв'язання завдань мовленнєвого спілкування, як засіб мовленнєвих дій, вони сполучують семантику з прагматикою» [Никитин: 721].

Г. П. Грайс розрізняє два різновиди комунікативних імплікатур: конкретні, або індивідуалізовані, що виникають у певному контексті, й узагальнені, які варто вважати конвенційними. Стосовно останніх можна стверджувати, що «вживання у висловленні певних слів зазвичай (при відсутності спеціальних вказівок на зворотне) породжує таку-то і таку-то імплікатуру» [Грайс: 14]. Появу цих узагальнених імплікатур зумовлює здатність конвенційного значення слів у певних випадках визначати «не тільки те, говориться, але й те, що імплікується» [Грайс: 4].

На думку вченого, спосіб вираження не впливає на результат виведення комунікативної імплікатури, тому буває, що «той чи інший смисл неможливо виразити, не породивши при цьому певної імплікатури». Проте інколи для такого виведення релевантною виступає специфічна формальна характеристика вжитого виразу. Цю властивість дослідник називає невіддільністю імплікатури, вказуючи, що якраз узагальненій комунікативній імплікатурі, породжуваній стандартним неспецифічним виразом, може бути притаманний «високий ступінь невіддільності» [Грайс: 14].

Хоча первинно комунікативні імплікатури, за Г. П. Грайсом, здатні ставати конвенційними і якоюсь мірою невіддільними, все-таки імплікати, принаймні на початках, не є частиною значення висловів, із уживанням яких пов'язане те, що імплікується. Істинність імпліката не завжди збігається з істинністю того, що говориться, ось чому «імплікатура породжується не тим, що говориться, а самим вимовлянням, чи тим, яким чином це говориться» [Грайс: 14]. Список передбачуваних компонентів смислу може бути відкритим, а «поняття комунікативного імпліката отримує якраз той ступінь невизначеності, який багатьом реальним імплікатам, мабуть, притаманний насправді» [Грайс: 17]. Принагідно зауважимо, що в розумінні Г. П. Грайса «реальний імплікат» – це, мабуть, виведений смисл, інакше кажучи, реальний інформаційний результат виведення імплікатури. Сучасні лінгвісти у термін «імплікат» вкладають дещо ширший зміст. Так, у монографії «Когнітивно-діяльнісний аспект імплікативної комунікації» Л. Нефьодова зазначає, що предмет відповідного дослідження «будується на реальному, даному в спостереженні об'єкті, який становить собою множинність текстових компонентів імплікатів, що створюють прихований імпліцитний смисл унаслідок незбігу між тим, що вербально виражено на експліцитному рівні тексту, і тим, що домислюються імпліцитно в кожному його відрізку» [Нефедова: 6-7].

Г. П. Грайс виявляє ті найважливіші чинники, які забезпечують виведення адресатом комунікативних імплікатур. До них, на думку вченого, належать: «1) конвенційне значення використовуваних слів і знання всіх їх референтів; 2) Принцип Кооперації і постулати; 3) контекст висловлення – як лінгвістичний, так і будь-який інший; 4) інші фонові знання; 5) той факт (чи припущення), що вся вказана вище релевантна інформація доступна для обох учасників комунікації

і що вони обидва знають чи передбачають, що це так [Грайс: 9]. Перелічені фактори більшою чи меншою мірою є релевантними не тільки для сприйняття комунікативних імплікатур, але й для імпліцитного змісту, який може супроводжувати функціонування мовних знаків загалом.

Дослідник, аналізуючи приклади комунікативних імплікатур, поділяє наведені лінгвальні ілюстрації на три групи. До першої з них належать ті, що пов'язані з дотриманням постулатів кооперованого спілкування; другу складають діалоги, в яких порушено один із постулатів через його конфлікт із іншим, а до третьої входять приклади, які демонструють порушення мовцем постулатів, зокрема й цілеспрямоване, коли йдеться про їх експлуатацію. Саме вона може породжувати певні фігури мовлення [Грайс: 9-10]. Так, за Г. П. Грайсом, іронія, метафора, літота, гіпербола стосуються експлуатації певних постулатів якості: «Не говори того, що вважаєш неправдою» та «Не говори того, для чого в тебе немає достатньої підстави» [Грайс: 5, 11]. Зазначимо, що вказані тропи, імплікативну природу яких розкриває дослідник, репрезентують сферу мовної імпліцитності. Для вивчення останньої актуальним є також Грайсова інтерпретація тих прикладів, які ілюструють порушення загального постулату «Висловлюйся ясно» й стосуються неоднозначності, неясності, відсутності належної короткості чи стислості висловлень [Грайс: 12-14].

Г. П. Грайс розмежовує комунікативні й конвенційні імплікатури. І хоча з'ясування їх специфіки було, як зауважують сучасні дослідники, не в усьому достатнім, воно стимулювало дослідження різних типів імплікатур, зокрема й конвенційних. Так, сьогодні мовознавці вказують, що останні «виводяться із семантики і логічних структур висловлень та існують на основі умовності мовної та мовленнєвої систем», а «неконвенційні (комунікативні) імплікатури обчислюються за допомогою контексту, фонових знань, правил спілкування та інших факторів ситуації» [Селиванова: 254]. Неконвенційні імплікатури поділяють на конверсаційні (пов'язані з принципом кооперованості та з максимами розмови і на всі інші, що обчислюються в контексті на основі конвенційного значення, значення контексту висловлення, фонового знання, що залежить від позарозмовних максимумів – естетичних, моральних, соціальних тощо [Селиванова: 254]. Л. Безугла вважає, що найпосплідовнішою на сьогодні є класифікацію імплікатур Е. Рольфа

[Безугла 2005: 15]. На нашу погляд, розрізнення конвенційних та неконвенційних (комунікативних) імплікатур відповідає двом взаємозалежним аспектам імпліцитності – мовносистемному та дискурсному.

Завершуючи висвітлення концепції Г. П. Грайса, яка відіграла важливу роль у розвитку прагматики, зокрема й лінгвістичної, потрібно зазначити, що в розглянутій праці дослідник трактує вербальну комунікацію як певну взаємодію з властивим їй принципом кооперації та відповідними постулатами. Виявляючи притаманні мовному спілкуванню комунікативні імплікатури, дослідник зосереджує увагу на процедурі їх логічного виведення. Аналізуючи лінгвальний матеріал, передовсім діалогічні структури, вчений простежує смисли, що їх мовець імплікує (має на думці), а слухач виводить зі сказаного, спираючись на додаткову фонову та контекстну інформацію. У цьому випадку йдеться про породження й виведення в реальному кооперованому діалозі, прихованих смислових пластів, що репрезентують дискурсний аспект мовної імпліцитності. На сьогодні перспективи всебічного вивчення цього невід'ємного від комунікації явища значною мірою залежать від теоретичного осмислення імпліцитності як лінгвістичної категорії. Важливим підґрунтям розкриття її комунікативної сутності виступають базові положення розглянутої концепції імплікатур Г. П. Грайса.

ЛІТЕРАТУРА

- Безугла 2003а: Безугла Л.Р. Мовленнєвоактовий аналіз індириктності вираження значення // Мова. Освіта. Культура: Науковий вісник кафедри Юнеско Київського національного лінгвістичного університету – К.: Видавничий центр КНЛУ. – 2003. – Вип. 2. – С. 67-73.
- Безугла 2003б: Безуглая Л.Р. Пропозиция и прагматические импликации // Вісник Харківського національного університету. – 2003. – № 586. – С.44-47.
- Безугла 2004: Безугла Л.Р. Непрямый дискурс: визначення та організація // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія: Філологія. – 2004. – Т. 7.– № 2. – С. 66-72.
- Безугла 2005: Безуглая Л.Р. Теория импликаций Г. П. Грайса в свете субъективистской методологии // Вісник Харківського національного університету. – 2005. – № 667. – С. 14-18.
- Брутян: Брутян Л. С. Анализ языковых выражений импликаций: Автор. дис. ... доктора филол. наук. – Ереван, 1992. – 47 с.
- Грайс: Грайс Г. П. Логика и речевое общение, 1975 / Пер. із англ. – Режим доступу: <http://kant.narod.ru/grice/htm>. – Заголовок із екрану.

- Кондаков: Кондаков Н. И. Логический словарь. – М.: Наука, 1971. – 656с.
- Кронгауз: Кронгауз М. А. Семантика: Учебник для вузов. – М.: Российский гос. гуманит. ун-т, 2001. – 399 с.
- Невідомська: Невідомська Л. Про особливості висвітлення проблем мовної імпліцитності з логічного погляду // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. – 2003. – Вип. 30. – С.3-9.
- Нефедова: Нефедова Л. А. Когнитивно-деятельностный аспект имплицитной коммуникации. – Челябинск: Челяб. гос. ун-т, 2001. – 151с.
- Никитин: Никитин М. В. Курс лингвистической семантики значения: – С.-Петербург: Научный центр проблем диалога, 1997. – 758 с.
- Селиванова: Селиванова Е. А. Основы лингвистической теории текста и коммуникации: Монографическое пособие. К.: ЦУЛ Фитосоциоцентр, 2002. – 336 с.
- Штерн: Штерн І. Б. Вибрані топіки та лексикон сучасної лінгвістики. Енциклопедичний словник для фахівців з теорет. гуманіст. дисциплін та гуманіст. інф-ки. – К.: АртЕк, 1998 – 336 с.

Lilia Newidomska. Konzept der Implikatur von Herbert Paul Grice und sprachwissenschaftliche Probleme der Implikation.

Im Beitrag werden die Basisgrundsätze der Implikaturtheorie des englischen Philosophen Herbert Paul Grice sowie die für linguistische Auffassungen wichtigen Kategorien der Implikation behandelt. Es wird die Wechselbeziehung der Begriffe «Implikatur», «Implikation» «Implizität» in ihrer sprachwissenschaftlichen Bedeutung erläutert.

Schlüsselwörter: H. P. Grice, konversationelle Implikaturen, Implizität, Implikation.

УДК 81.367.3

Леся Ленко (Тернопіль)

ПРОБЛЕМА СЕМАНТИЧНОГО ЕЛІПСИСУ В НАУКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Проаналізовано різні підходи до висвітлення проблеми семантичного еліпсису в науковій літературі. Окреслено перспективи всебічного вивчення семантичного еліпсису в сучасній лінгвістиці.